

3

YAPI GÜVENLİĞİ

3.1 Giriş

Yapı tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanoğlunun ilk yapıyı oluşturduğundan bu yana, temel amaç güvenlik olmuştur. Eski çağlarda yapı mekaniği bilinmediğinden tasarımda en önemli rolü, yapımcının deneyimi ve mühendislik önsezisi oynamıştır. Yapılan birçok yapı çökmüş, her çökme yapımcıya yeni bir deneyim kazandırmıştır. O devirlerde inşa edilen yapı sayısı az olduğundan, anıtsal yapılar için birçok yapımcı arasından en iyisini seçmek mümkün olmuştur. Bugün büyük bir hayranlıkla seyrettiğimiz görkemli tarihsel yapılar, bu şekilde seçilmiş büyük ustalar tarafından gerçekleştirilmiştir. Olağanüstü sanatsal yeteneklere sahip bu büyük ustaların yarattıkları yapılarda güvenlik, geçmiş deneyimlerin ışığında, mühendislik önsezisi ile sağlanıyordu. Yapıtlarının çok büyük bir çoğunluğu sapasağlam ayakta duran Mimar Sinan, ilk otuz yıllık deneyimini askeri mühendis olarak kazanmıştır. Temel görevi yapmak olduğu kadar yıkmak olan Sinan, bu dönemde yapıların zayıflıkları hakkında büyük bir deneyim edinmiştir. Elli yaşından sonra yarattığı görkemli yapıların güvenliğinde, bu deneyim çok önemli bir rol oynamıştır.

İlginç olan, eski devirlerde yapımcıya yol gösterecek ve onu yönlendirecek hiçbir yönetmelik bulunmamasına karşın, yapının göçmesi durumunda yapımcıya uygulanacak cezaların, bazı yasa ve yönergelerle belirlenmiş olmasıdır. Bu konuda bilinen en eski yazılı belge, Hamurabi yasalarıdır (M.Ö. 2000). Her ne kadar bu yasalarda hata yapan yapımcı için öngörülen cezalar bugünkü anlayışımıza ters düşmekte ise de, yasada yapı güvenliğine bu denli önem verilmiş olması ilginçtir. Orijinali Şekil 3.1’de gösterilen bu yasanın, yapımcı ile ilgili birkaç maddesi aşağıda verilmiştir.

- Eğer yapımcı binayı gereği gibi sağlam yapmamış ve bina çökmüşse, yapımcı mal sahibinin zararını ödeyecek ve ona eşdeğer bir bina inşa edecektir.
- Eğer binanın bazı duvarları, gerektiği gibi yapılmamış olmaları nedeniyle yıkılırsa, yapımcı bu duvarları onararak binayı eski durumuna getirmek zorundadır.
- Eğer mal sahibine ait köleler çöken bina altında kalıp ölürse, yapımcı mal sahibine aynı kalitede köleler satın alıp vermeye mecburdur.
- Eğer mal sahibinin kendi veya çocuğu çöken binanın enkazı altında kalıp ölürse, yapımcı derhal idam edilecektir.

Şekil 3.1 Hamurabi yasaları

Yeterli bilgi birikimine ve deneyime sahip olmayan kişilerin yaptığı binalarda sorunlar yaşanması üzerine, 16. Yüzyılda II. Selim'in Sinan'a gönderdiği aşağıdaki yazı, yapı denetiminin önemini vurgulayan ilginç bir belgedir.

“Hassa mimarların başı Sinan'a hüküm ki, Rumeli'den ve sair yerlerden gelip neccariye ve bina ilminden haberi olmayıp müşarunileyhin marifeti olmadan ellerine arşun alup mimarlık edip na-ehil olmağla bina eyledikleri evlerin ekseriye ocakları tutuşup ihrak olduğundan bildirdiğin ecilden buyurdum ki,

Vusul buldukta bu babda mukayyed olup onun gibi bina ve dilgerlik ilminden haberi olmayıp ellerine arşun alup vech-i meşruh üzre mimarlık eyleyenleri men edip senin marifetin olmadan ol vechiyle na-ehil kimselere mimarlık ettirmeyesin. ()*

29 Haziran 1572”

(*) Bu yazıda II. Selim, taşradan gelen ve bina ilmini bilmeyen ve yeterli olmayan kişilerin ellerine metre ve şakul alıp bina yaptıklarını ve bu binaların sorun çıkardığını belirtmektedir.

Sultan'ın Sinan'dan istediği, bu gibi uygulamaların durdurulması ve Sinan'ın izni olmadan mimarlık mesleğinin icra edilmemesidir. Burada mimarlık terimi, mühendisliği de kapsamaktadır.